

Антігона

Іван Бунін

З книги "Темні алеї"

Переклад Олександра Грязнова

В червні, з маєтку матері, студент поїхав до дядька і тітки, — треба було відвідати їх, дізнатись, як вони поживають, чи здоровий дядько – генерал, що позбувся ніг. Студент відбував цю повинність щоліта і тепер їхав з покірним спокоєм, не поспішаючи читав у вагоні другого класу, поклавши молоде округле стегно на бильце дивана, нову книжку Аверченка, неуважно поглядав у вікно, як опускались і підіймались телеграфні стовпи з білими фарфоровими чашечками у вигляді конвалій. Він був схожий на молоденького офіцера – тільки білий кашкет з голубим околицем був у нього студентський, все інше на військовий зразок: білий кітель, зеленкуваті рейтузи, чоботи з лакованими халявами, портсигар з оранжевим джгутом для запалювання.

Дядько й тітка були багаті. Коли він приїжджав з Москви додому, за ним висилали на станцію важкий тарантас, пару робочих коней і не кучера, а робітника. А на станції дядька він завжди вступав на деякий час в зовсім інше життя, в задоволення великого достатку, починав відчувати себе красивим, бадьорим, манірним. Так було і тепер. Він з мимовільною хвацькістю сів у легку коляску на гумовому ході, запряжену прудкою караковою трійкою, якою правив молодий кучер в синій чумарці-безрукавці і шовковій жовтій сорочці.

За чверть години трійка влетіла, м'яко граючи розсипом дзвіночків і шиплячи шинами по піску навколо квітника, на круглий двір великої садиби, до перону просторого нового дому в два поверхи. На перон вийшов забрати речі рослий служник у коротких бакенбардах, в червоному з чорними смугами жилеті і штиблетах. Студент зробив спритний і надзвичайно широкий стрибок із коляски: посміхаючись і розхитуючись на ході, на порозі вестибюля з'явилася тьотя – широкий чесучевий балахон на великому кволі, велике обвисле лице, ніс якорею і під коричневими очима жовті підпалини. Вона розцілювала його в щоки як рідного, він з вдаваною радістю припав до її м'якої темної руки, швидко подумавши: аж три дні брехати ось так, а у вільний час не знати, що з собою робити! Вдавано і поспішно відповідаючи на її вдавано-турботливі розпитування про маму, він увійшов за нею у великий вестибюль, з веселою ненавистю поглянув на дещо згорблене чучело бурого ведмеда з блискучими скляними очима, який незграбно стояв у весь зріст біля входу на широкі сходи у верхній поверх і послужливо тримав у кігтистих передніх лапах бронзову тацю для візитних карток, і раптом навіть призупинився від приємного здивування: крісло з повним, блідим, синьооким генералом рівно котила назустріч йому висока, струнка красуня в сірій полотняній сукні, в білому фартуху і білій косинці, з великими сірими

очима, вся сяюча молодістю, міцністю, чистотою, блиском пещених рук, матовою білизою обличчя. Цілюючи руку дядькові, він встигнув глянути на незвичайну стрункість її сукні, ніг. Генерал пожартував:

— А ось це моя Антігона, моя добра поводитарка, хоч я і не сліпий, як Едіп, і особливо на гарненьких жінок. Pozнайомтесь, молоді люди.

Вона злегка посміхнулась і лиш поклоном відповіла на уклін студента.

Високий служник у коротких бакенбардах і в червоному жилеті провів його повз ведмедя нагору, по виблискуючих темно-жовтим деревом сходах з червоним килимом посередині і по такому ж килиму, ввів у велику спальню з мармуровою туалетною кімнатою поруч – на цей раз в якусь іншу, ніж раніше, і вікнами в парк, а не на двір. Та він ішов нічого не бачачи. В голові все ще крутились веселі нісенітниці, з якими він в'їхав у маєток – "мой дядя самих честных правил", — але стояло вже й інше: оце так жінка!

Наспівуючи, він почав голитися, митися і переодягатися, одягнув штани зі штрипками, думаючи:

"Бувають же такі жінки! І що можна віддати за любов такої жінки! І як же це при такій красі катати стариків і старих в кріслах на коліщатах!"

І в голову йшли безглузді думки: от взяти і лишитися тут на місяць, на два, таємно від усіх ввійти з нею в дружбу, в близькість, викликати її любов, потім сказати: будьте моєю дружиною, я весь і навіки ваш. Мама, тьотя, дядя, їх здивування, коли я заявлю їм про нашу любов і наше рішення з'єднати наші долі, їх обурення, потім умовляння, крики, сльози, прокляття, позбавлення спадку – все для мене ніщо заради вас...

Збігаючи сходами до тьоті і дяді – їх покої були внизу, — він думав:

"Які, одначе, нісенітниці лізуть мені в голову! Лишитися тут під якимось приводом, звичайно, можна... можна почати непомітно залицятися, прикинутися безумно закоханим... Але ж чи досягнеш чого-небудь? А якщо і досягнеш, що далі? Як розв'язатися з цією історією? Справді женитися, чи що?"

Майже годину він сидів з тіткою і дядьком у його величезному кабінеті з великим письмовим столом, з великою тахтою, вкритою туркестанськими тканинами, з килимом на стіні над нею, хрест-навхрест увішаним східною зброєю, з інкрустованими столиками для куріння, а на каміні з великим фотографічним портретом в палісандровій рамці під золотою коронкою, на якому був власноручний вільний розчерк: "Олександр".

— Який я радий, дядю і тьотю, що я знову з вами, — сказав він під кінець, думаючи про сестру. – І як тут чудесно у вас! Жахливо жаль буде від'їжджати.

— Та хто ж тебе жене? – відповів дядько. – Куди тобі поспішати? Живи собі, доки не набридне.

— Звісно, — промовила неуважно тьотя.

Сидячи і розмовляючи, він весь час чекав: от-от ввійде вона – оголосить покоївка, що готовий чай у їдальні, і вона прийде котити дядька. Але чай подали в кабінет – вкотили стіл зі срібним чайником на спиртівці, і тьотя розливала сама. Потім він все

сподівався, що вона принесе дядькові якісь ліки... Але вона так і не прийшла.

"Ну і чорт з нею, — подумав він, виходячи з кабінету, ввійшов у їдальню, де служниця спускала штори на високих сонячних вікнах, зазирнув навіщось праворуч, в двері зали, де в надвечірньому світлі відбивалися в паркеті скляні стаканчики на ніжках рояля, потім пройшов ліворуч, у вітальню, за якою була диванна; із вітальні вийшов на балкон, спустився до різнобарвного квітника, обійшов його і побрів високою тінистою алеєю... На сонці було ще гаряче, і до обіду лишалось ще дві години.

В сім з половиною у вестибюлі завив гонг. Він перший ввійшов у їдальню, що святково сяяла люстрою, де вже стояли біля столика під стіною опасистий голений кухар у всьому білому і накрохмаленому, худорлявий лакей у фракі і білих в'язаних рукавичках і маленька покоївка, по-французьки тендітна. За хвилину молочно-сивою королевою, похитуючись, ввійшла тьотя в палевій шовковій сукні з кремовими мереживами, з напливами на щиколотках, над тісними шовковими туфлями, і нарешті вона. Але, підкотивши дядю до столу, вона негайно, не обертаючись, плавно вийшла – студент встигнув тільки помітити дивну особливість її очей: вони не кліпали. Дядя перехрестив груди світло-сірої генеральської тужурки дрібними хрестиками, тьотя і студент ревно перехрестились стоячи, потім церемонно сіли, розгорнули блискучі салфетки. Вимитий, блідий, із зачесаним мокрим ріденьким волоссям, дядя особливо явно показував свою безнадійну хворобу, але говорив і їв багато і зі смаком, знизував плечима, коли говорив про війну, — це був час російсько-японської війни: якого біса ми затіяли її! Лакей прислужував образливо-байдуже, покоївка, допомагаючи йому, дріботіла вишуканими ніжками, кухар відпускав страви з поважністю боввана. Їли гарячу, як вогонь, юшку з миньків, кривавий ростбіф, молоду картоплю, всипану кропом. Пили біле і червоне вино князя Голіцина, старого друга дяді. Студент говорив, відповідав, підтакував з веселими посмішками, але, як папуга, з тими нісенітницями в голові, з якими недавно переодягався, думав: "А де ж обідає вона, невже зі слугами?" І чекав хвилини, коли вона знову прийде, відвезе дядю і потім де-небудь зустрінеється з ним, і він перемовиться з нею хоч декількома словами. Але вона прийшла, відкотила крісло і знову десь зникла.

Вночі обережно і старанно співали у парку солов'ї, у відкриті вікна спальні вливалася свіжість повітря, роси і политих на клумбах квітів, холодило голландське полотно білизни постелі. Студент полежав у темряві і вже вирішив повернутися до стіни і заснути, але раптом підняв голову, привстав: роздягаючись, він побачив у стіні біля узголів'я ліжка невеликі двері, з цікавості повернувшись до них, ключ і знайшов за ними інші, спробувавши їх, та виявилось, що вони замкнені зовні; тепер за цими дверима хтось м'яко ходив, щось таємниче робив; і він, затамувавши подих, сповз із ліжка, відчинив перші двері, прислухався: щось тихо задзвеніло на підлозі за другими дверима... Він похолов: невже це її кімната! Він припав до шпори в замку, — ключа в ній, на щастя, не було, — побачив світло, край туалетного жіночого столу, потім щось біле, що раптом встало і все закрило... Це була без сумніву її кімната, — чия ж іще? Не розмістять же тут покоївку, а Марія Іллівна, стара покоївка тьоті, спить внизу, біля її спальні. І він

ніби відразу захворів від її нічної близькості ось тут, за стіною, і її недоступності. Він довго не спав, прокинувся пізно і відразу знову відчув, подумки побачив, уявив собі її прозору нічну сорочку, босі ноги у туфлях...

"Хоч їдь звідси нині ж!" — подумав він закурюючи.

Вранці пили каву кожен у себе. Він пив, сидячи в широкий нічний сорочці дядька, в його шовковому халаті і зі смутком непотрібності розглядав себе, розхриставши халат.

За сніданком у їдальні було похмуро і нудно. Він снідав тільки з тьотею, погода була погана, — за вікнами мотались від вітру дерева, над ними збирались, густішали хмари...

— Ну, милий, я тебе полишаю, — сказала тьотя, встаючи і хрестячись. — Розважайся, як можеш, а мене і дядю вже вибач за нашу неміч, ми до чаю сидимо по своїх кутах. Певне, дощ буде, а то б ти міг проїхатися верхи...

Він бадьоро відповів:

— Не турбуйтеся, тьотю, я щось почитаю...

І пішов у диванну, де всі стіни були у полицях з книгами.

Проходячи туди вітальнею, він подумав, що, може, все-таки слід наказати осідлати коня. Але у вікна було видно різноманітні дощові хмари і неприємну металічну блакить серед лілових хмар над вершинами дерев, що розгойдувались вітром. Він ввійшов у затишну диванну, що пахла сигарним димом, де під полицями з книгами шкіряні дивани займали аж три стіни, подивився на безліч чудово переплетених книг — і безпомічно сів, потонув у дивані. Так, пекельна нудьга. Хоч би просто так побачити її, побазікати з нею... дізнатись, який у неї голос, який характер, дурненька вона чи, навпаки, дуже собі на умі, скромно веде свою роль до якоїсь сприятливої пори. Вірогідно, стерво, що дуже береже себе і знає собі ціну. І скоріш за все дурна... Але яка ж гарна! І знову ночувати поруч з нею! Він встав, відчинив скляні двері на кам'яні сходи у парк, почув тьохкання солов'їв за його шумом, але тут так понесло прохолодним вітром по якихось молодих деревах ліворуч, що він скочив у кімнату. Кімната потемніла, вітер летів по цих деревах, пригнув їх свіжу зелень, і скло дверей і вікон заіскрилося гострими бризками дрібного дощу.

— А їм усе байдуже! — голосно сказав він, слухаючи то далеке, то близьке тьохкання солов'їв, що долітало з усіх боків з-за вітру. І тої ж хвилини почув рівний голос:

— Добрий день.

Він поглянув і оторопів: в кімнаті стояла вона.

— Прийшла поміняти книгу, — сказала вона з привітною незворушливістю. — Тільки й радощів, що книги. — додала вона з легкою посмішкою і підійшла до полиць.

Він пробурмотів:

— Добрий день. Я і не чув, як ви ввійшли.

— Дуже м'які килими, — відповіла вона і, обернувшись, вже довго подивилась на нього своїми некліпаючими сірими очима.

— А що ви любите читати? — запитав він, трохи сміливіше зустрічаючи її погляд.

— Зараз читаю Мопассана, Октава Мірабо...

— Ну так, це зрозуміло. Мопассан усім жінкам подобається. У нього все про любов.

— А що ж може бути кращим за любов?

Голос її був скромним, очі тихо посміхались.

— Любов, любов! – сказав він зітхаючи. – Бувають дивні зустрічі, але... Ваше ім'я, по-батькові, сестро?

— Катерина Миколаївна. А ваше?

— Зовіть мене просто Павликом, — відповів він, все більше смілішаючи.

— Ви думаєте, що я вам теж у тітки годжуся?

— Дорого б я дав мати таку тьотю! Поки що я тільки ваш нещасний сусід.

— Невже це нещастя?

— Я чув вас нині вночі. Ваша кімната, виявляється, поруч з моєю.

Вона байдуже засміялася:

— І я вас чула. Недобре підслухувати і піддивлятися.

— Яка ви недозволено гарна! – сказав він, розглядаючи впритул її сірі очі, матову білизну її обличчя і лиск темного волосся під білою косинкою.

— Ви так вважаєте? І хочете не дозволити мені бути такою?

— Так. Одні ваші руки можуть з розуму звести...

І він з веселою зухвалістю схопив лівою рукою її праву руку. Вона, стоячи спиною до полиць, поглянула через його плече у вітальню і не відняла руки, дивлячись на нього з дивною усмішкою, ніби чекаючи: ну, а далі що? Він, не випускаючи її руки, міцно стиснув її, відтягуючи донизу, правою рукою охопив її поясницю. Вона знову поглянула через його плече і злегка відкинула голову, немов би захищаючи лице від поцілунку, але притиснулась до нього вигнутим станом. Він, з трудом переводячи подих, потягнувся до її напіврозкритих вуст і посунув її до дивану...

Наступного ранку він прокинувся в її постелі – вона повернулася в нагрітій за ніч, зім'ятій постільній білизні на спину, закинувши голу руку за голову. Він розплющив очі і радісно зустрів її відвертий погляд, із запамороченням відчув терпкий запах її пахви.

У двері хтось квапливо постукав.

— Хто там? – спокійно спитала вона, не відштовхуючи його. – Це ви, Маріє Іллівно?

— Я, Катерино Миколаївно.

— В чому справа?

— Дозвольте ввійти, боюсь хто-небудь мене почує, побіжить і налякає генеральшу...

Коли він заскочив у свою кімнату, вона не поспішаючи повернула ключ у замок.

— Його превосходительству щось недобре, треба, думаю, зробити догляд, — зашепотіла, входячи, Марія Іллівна, — слава богу, генеральша ще спить, ідіть скоріше...

Очі Марії Іллівни вже круглилися, як у змії: вона раптом побачила біля ліжка чоловічі туфлі, — студент утік босим. І вона теж побачила туфлі і очі Марії Іллівни.

Перед сніданком вона пішла до генеральші і сказала, що змушена раптом поїхати: почала спокійно брехати, що одержала листа від батька, — звістку, що її брат тяжко поранений у Маньчжурії, що вдівець-батько зовсім один у такому горі...

— Ах, як я розумію вас! – сказала генеральша, що вже все знала від Марії Іллівни. Ну що ж робити, їдьте. Тільки пошліть зі станції депешу лікарю Кривцову, щоб він

негайно приїхав і побув у нас, доки ми знайдемо іншу сестру...

Потім вона постукала до студента і сунула йому записку: "Все пропало, я від'їжджаю. Стара побачила біля ліжка ваші туфлі. Не згадуйте лихим словом".

За сніданком тьотя була тільки трішки печальна, та говорила з ним наче й не було нічого.

— Ти чув? Сестра від'їжджає до батька, він один, брат її тяжко поранений.

— Чув, тьотю. От нещастя ця війна, скільки горя усюди. А що все-таки було з дядею?

— Ах, слава богу, нічого серйозного. Він жахливо недовірливий. Нібито серце, але все це від шлунку...

О третій годині Антігону відвезли трійкою на станцію. Він, не піднімаючи очей, попрощався з нею на пероні, нібито випадково вибігши, щоб наказати осідлати коня. Він готовий був кричати від відчаю. Вона помахала йому з коляски рукавичкою, сидячи вже не в косинці, а в гарненькому капелюшку.

2.10.40